

УДК: 82.09:82Грін(410)

DOI: <https://doi.org/10.32840/2225-479X.2019.31-32.4>

Філатова Олена
(м. Запоріжжя)

Особистість Роберта Гріна як біографічного автора у світлі дослідницької аналітики

У статті репрезентовано життєвий і творчий шлях англійського ренесансного письменника Роберта Гріна крізь призму дослідницької аналітики. Метою даної розвідки є реконструкція життєпису цього елізаветинського літератора, чий творчий доробок вражає широтою жанрового діапазону (драми, високі романи, коннікетчерівські памфлети) й орієнтацією на різні типи читачів.

Основними об'єктами дослідження стали праці українських та зарубіжних ренесансознавців, присвячені вивченню біографічних відомостей та творчого доробку митця. Значну увагу приділено зіставленню представлених у різних наукових розвідках фактів, пов'язаних із життям Роберта Гріна. Визначено, що біографія цього письменника рясніє «білими плямами», які навряд чи можуть бути заповнені через брак достеменних відомостей і відсутність документальних свідчень. Досліджено обставини, за яких було написано певні твори митця. Актуалізовано питання взаємовідносин Роберта Гріна із його відомими сучасниками, такими як Томас Неш, Генрі Четтл та Вільям Шекспір.

Ключові слова: *біографія, Роберт Грін, життєвий шлях, творчий доробок, елізаветинець, памфлет.*

Сучасний етап розвитку літературознавства характеризується зростанням інтересу науковців і читачів до постаті автора. Про це свідчать не лише численні наукові розвідки, присвячені реконструкції біографій письменників, а й художні тексти, в яких висвітлюється життєвий шлях митців. Яскравими прикладами таких творів є книги «Чи любите ви Саган?» (2002) Софі Делассен,

«Уна & Селінджер» (2014) Фредеріка Бегбедера, «Марина Цветаєва: беззаконна комета» (2016) Ірми Кудрової, «Кafka. Життя після смерті. Доля спадщини великого письменника» (2018) Бенджаміна Балінта та ін. Разом з тим, з'являється велика кількість мультимедійної продукції, присвяченої всесвітньо відомим авторам, як от, приміром кінострічка Денні Стронга «За прірвою у житті» (2017), що розповідає про життя Джерома Девіда Селінджера, фільм Ілана Дюрана Коена «Коханці Кафе де Флор» (2006), в якому йдеться про стосунки між Жаном-Полем Сартром та Сімоною де Бовуар, або трагікомедія з промовистою назвою «Закоханий Шекспір» (1998) режисера Джона Меддена.

На сьогодні сформувалося окреме поле наукового інтересу, сфокусоване на письменницьких біографіях. Це поле включає як історико-літературний сегмент, що націлений на створення енциклопедичних статей чи монографій, так і той сегмент, що пов'язаний із вивченням літератури нон-фікшн, яка розповідає про перипетії долі певного майстра слова, або з дослідженням поезики художніх творів, протагоністом яких виступає письменник.

До такого типу наукових розвідок належить, приміром, стаття Н. Висоцької «Жіночий портрет на тлі Єлизаветинської доби («Дружина Шекспіра» Ж. Грір)»,¹ Дослідниця аналізує книгу британської письменниці, яка піддає сумніву усталені уявлення шекспірознавців про постать Енн Гетвей. У цьому контексті варто пригадати і наукову розвідку українського фахівця з літературної біографістики О. Галича «Роман Карен Харпер як квазі-біографія Марії Болейн», що присвячена роману «Остання із роду Болейн», який дослідник вважає квазі-

¹ Висоцька Н. Жіночий портрет на тлі Єлизаветинської доби («Дружина Шекспіра» Ж. Грір) // Шекспірівський дискурс. – Запоріжжя: 2010. – Вип. 1. – С. 93–102.

I. Історико-літературний процес

біографією сестри англійської королеви Анни.² Проблематикою, що пов'язана з фікційними біографіями письменників, в сучасній Україні займаються такі дослідники, як В. Марінеско (роман Пітера Акройда «Шекспір. Біографія»)³, Т. Черкашина («Французький роман» Фредеріка Бегбеде)⁴, Г. Колесник (жанр біографії у творчості Пітера Акройда)⁵ та ін.

Реставрація біографії письменника, що належав до хронологічно віддалених епох, документи яких майже не збереглися, завжди виявляється навдивовижу цікавою і для дослідників, і для авторів історіографічних чи метаісторичних життєписів. Однією з таких епох є елизаветинська доба в Англії (друга половина XVI ст.). Найвидатнішим з-поміж елизаветинців, звісно, є Вільям Шекспір, таємниці біографії якого надихають письменників на майже детективні пошуки. Пітер Акройд, Стівен Грінблат, Ентоні Берджес, Роберт Най, Даніель де Труа та багато інших літераторів і дослідників відтворювали життєвий шлях Великого Барда на сторінках своїх творів. Втім, долі деяких сучасників видатного англійця виявляються не менш захопливими, про що свідчать, приміром, художні твори про королеву Марію Стюарт («Марія Стюарт» (1801) Фрідріха Шиллера, «Марія Стюарт» (1935) Стефана Цвейга та ін.), роман Роберта

² Галич О. Роман Карен Харпер як квазі-біографія Марії Болейн // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки. – 2015. – № 5. – С. 44–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_5_14.

³ Марінеско В. Ю. Жанрова модель літературної біографії письменника як форма авторської саморефлексії в романі Пітера Акройда «Шекспір. Біографія» // Ренесансні студії. – 2012. – Вип. 18–19. – С. 247–263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/renst_2012_18-19_17.

⁴ Черкашина Т. Ю. «Французький роман» Фредеріка Бегбеде в контексті саморепрезентативної творчості письменника // Синопис: текст, контекст, медіа. – 2016. – № 1 (13).

URL: <http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/184/177>.

⁵ Колесник Г. Л. Модифікація жанру біографії у творчості Пітера Акройда: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04. – К., 2008. – 20 с.

Ная «Подорож “Долі”» (1982) про фаворита королеви Єлизавети, мореплавця і письменника Волтера Релі, альтернативна біографія відомого алхіміка Джона Ді («Будинок Доктора Ді» (1994) Пітера Акройда).

Однією із найзагадковіших постатей англійського Ренесансу вважається Роберт Грін (1558–1592), чий твір «Пандосто» (1588) став сюжетним джерелом для Шекспірової «Зимової казки» (1611). Реконструкцією життєпису Роберта Гріна займалися такі літературознавці, як Б. Річардсон⁶, Дж. Парр⁷, Дж. К. Джордан⁸, а також відомий шекспірознавець М. І. Стороженко. Останній у 1878 році захистив дисертацію «Роберт Грін. Його життя і твори»⁹, яка мала великий успіх не лише в Росії, але й на батьківщині Гріна. Протягом наступного століття з'явилося чимало наукових праць, сфокусованих на поетиці Грінових творів.¹⁰ У них також присутній біографічний аспект, щоправда здебільшого у вигляді інформаційних довідок.

Попри це, деякі аспекти біографії цього ренесансного письменника все ще потребують ретельнішого вивчення. Практично всі розвідки, що присвячені життєвому шляху митця, ґрунтуються на дослідженні одного з останніх його творів «Покаяння Роберта Гріна»,

⁶ *Richardson B.* Robert Greene's Yorkshire Connexions: A New Hypothesis // *The Yearbook of English Studies*, Vol. 10, Literature and Its Audience, I Special Number. – 1980. – P. 160–180.

⁷ *Parr J.* Robert Greene and His Classmates at Cambridge // *PMLA*. – Vol. 77. № 5 (Dec., 1962). – P. 536–54; *Parr J.* Sources of the Astrological Prefaces in Robert Greene's "Planetomachia" University of North Carolina Press. – *Studies in Philology*. – Vol. 46. – No. 3 (Jul., 1949). – P. 400–410.

⁸ *Clark J. J.* Robert Greene // Columbia University Press. – NY., 1915. – 231 p.

⁹ Стороженко Николай Ильич. URL: <http://www.world-shake.ru/ru/Encyclopaedia/4131.html>.

¹⁰ *Allen D. C.* Science and Invention in Greene's Prose // *PMLA*. – Vol. 53. – № 4 (Dec. 1938). – P. 1007–1018; *Newcomb L.* 'Social Things': The Production of Popular Culture in the Reception of Robert Greene's Pandosto // Johns Hopkins University Press. – *ELH*. – Vol. 61 – No. 4 (Winter, 1994). – P. 753–781; *Parr J.* Sources of the Astrological Prefaces...

I. Історико-літературний процес

у якому автор згадує деякі факти своєї біографії. Проте, наведеної Гріном інформації недостатньо для створення його повноцінного портрету. Крім того, варто взяти до уваги і той факт, що вищезгаданий памфлет є, насамперед, художнім твором, який формує образ автора-персонажа, тобто репрезентує Грінове бачення чи то самого себе (автобіографічний струмінь), чи то посмертної слави, яку він хотів би після себе залишити.

Метою цієї статті є історико-літературна реконструкція життєпису письменника-єлизаветинця Роберта Гріна, а також виявлення «білих плям», які об'єктивно існують у біографічному дискурсі цього ренесансного автора і навряд чи можуть бути заповнені через брак достеменних відомостей та відсутність документальних свідчень.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше в українському літературознавстві здійснена спроба комплексно розглянути праці, присвячені біографії Роберта Гріна, та зіставити погляди їх авторів на дискусійні моменти, що дозволяє створити більш повну картину письменницької біографії на тлі доби. З метою реконструкції біографії Роберта Гріна проаналізовано представлені у наукових працях факти, що пов'язані з життям цього письменника, детально розглянуто наведену в них аргументативну базу, а також виявлено гостро-дискусійні та полемічні аспекти.

Точна дата народження Роберта Гріна невідома, оскільки, за тогочасним звичаєм, у церковних книгах фіксувалися лише дати хрещення, вінчання або смерті людини. М. Стороженко вважає, що майбутній літератор народився у 1560 році, а отже на кілька років був старшим за Шекспіра і Марло.¹¹ Натомість, Дж. К. Джордан стверджує, що Роберта Гріна хрестили 11 липня 1558

¹¹ *Storojenko N. Life and complete works in prose and verse of Robert Greene. – London. The Huth Library, 1881-86. – P. 5–7.*

року.¹² Такої ж думки дотримується і сучасна дослідниця Б. Річардсон, яка визначає 1558 рік як рік народження митця.¹³

Немає достовірної інформації і про дитинство Р. Гріна. Мало що відомо і про його університетські роки. За словами М. Стороженка: «Невідомо, де саме він отримав початкову освіту, але найбільш вірогідно, що він відвідував граматичну школу свого рідного міста (Норвіч), звідки 15 листопада 1575 року вступив до коледжу Святого Джона, Кембридж»¹⁴. Цікаво, що англійський історик-антиквар Ч.Г. Купер у своїй фундаментальній праці “*Athenae Cantabrigienses*”¹⁵, яка присвячена видатним випускникам Кембриджа, зазначає, що Роберт Грін вступив до коледжу не 15, а 26 листопада 1575 року.¹⁶

У творі «Покаяння Роберта Гріна» автор не згадує ані назви коледжу, який відвідував, ані року вступу до нього чи закінчення терміну навчання. Він також нічого не говорить про предмети, які вивчав, чи про своє оточення в Кембриджі. Роберт Грін звертає увагу читачів лише на те, що він був неабияким ледарем.¹⁷ Можна припустити, що оскільки жанр покаянного памфлету тяжіє до традиції пенітенціаріїв, то автор у ньому більше переймався морально-етичними аспектами, аніж фактографічними.

¹² Clark J. J. Robert Greene. – NY.: Columbia University Press, 1915. – P. 1.

¹³ Richardson B. Robert Greene’s Yorkshire Connexions: A New Hypothesis // The Yearbook of English Studies. – Vol. 10. Literature and Its Audience. – 1980. I Special Number. – P. 160.

¹⁴ Storozhenko N. Op. cit. – P. 8.

¹⁵ Цю працю Чарльз Генрі Купер видав разом зі своїм старшим сином Томасом у 1858 році. “*Athenae Cantabrigienses*” була створена за зразком “*Athenae Oxonienses*” Ентоні Вуда.

¹⁶ *Athenae Cantabrigienses*. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/athenae-cantabrigienses/239E012C8C1110039C139D52ED4400FF#fndtn-information>.

¹⁷ Greene R. The Repentance of Robert Greene (London, 1592) G. B. Harrison edition. – Bodley Head Quartos, 1923. – P. 19–20.

I. Історико-літературний процес

Достеменно відомо, що сам Грін, його сучасники і критики наступних епох відносили його до когорти так званих “*university wits*” – «університетських умів». Так за елизаветинських часів називали себе літератори-інтелектуали, які прагнули артикулювати високий рівень власної освіти. До того ж, як зазначає Д. К. Еллен, «з усіх представників евфуїзму, Роберт Грін був найбільш палким прихильником риторичних можливостей, що їх могла надати літературі наука. Порівняння та алюзії, запозичені зі сфери природознавства, з’являлися чи не на кожній сторінці творів цього ренесансного автора. Його тексти містять згадки про понад 30 видів тварин, 40 мінералів та дорогоцінних каменів, 15 рептилій, 30 птахів, 15 риб, 20 дерев, 15 комах та 60 видів трав. Загалом кількість його алюзій налічує понад 1000». Еллен також наголошує, що в пошуках потрібної інформації Грін використовував тексти Арістотеля, Плінія, Генсера та ін.¹⁸ Отже, можна стверджувати, що Роберт Грін був не лише талановитим письменником, а й блискучим інтелектуалом, який мав напрочуд світлий розум та широку ерудицію.

Попри те, що митець дійсно належав до славнозвісної когорти «університетських умів», у Кембриджі він був далеко не найкращим учнем. Про це свідчать, зокрема, рейтингові списки студентів “*Grace Book Delta*”, де зазначено, що в класі бакалаврів 1580 року з-поміж 41 студента за академічною успішністю Грін займав 38 місце, а з-поміж усіх 205 здобувачів ступеню бакалавра у Кембриджі – 115 місце¹⁹. Отже, не дивно, що про своє перебування в університеті літератор говорить так: «У Кембриджі я розтринькував цвіт моєї молодості,

¹⁸ Allen D. C. Science and Invention in Greene’s Prose // PMLA. – 1938. – Vol. 53. – № 4. – P. 1007–1018.

¹⁹ Venn J. Grace Book Delta. – London : Cambridge University Press, 1910. – P. 328–329.

перебуваючи в оточенні таких же розпусних прогульників, яким був я сам»,²⁰

Цікаво, що за інформацією, представленою на сторінках вищезгаданого “*Athenae Cantabrigienses*”, Роберт Грін отримав ступінь бакалавра у 1578–1579 роках, однак в оновленій версії цього видання, що мало назву “*Alumni Cantabrigienses*”, зазначено, що літератор одержав цей ступінь лише у 1580 році.²¹

За словами М. Стороженка, «після здобуття ступеня бакалавра Роберт Грін вирушає до Італії й Іспанії, щоб завершити власну освіту закордонною подорожжю»²². Варто зазначити, що практика подорожей до інших країн, зокрема до Італії, була досить поширеним явищем за життя Роберта Гріна. Вважалося, що кожен освічений юнак з аристократичної родини має здійснити так званий “*grand tour*” – мандрівку найбільшими містами Європи з метою розширення власного кругозору²³. Втім, час цієї подорожі так і залишається остаточно нез’ясованим: ренесансознавець Джонстон Парр у праці «Роберт Грін та його однокласники у Кембриджі» стверджує, що майбутній письменник міг здійснити континентальну подорож протягом літніх канікул (липень, серпень, вересень) будь-якого року між 1576 та 1582 р.²⁴ (тобто під час свого навчання в коледжі Святого Джона).

Слід зауважити, що представники різних поколінь елизаветинського суспільства оцінювали мандрівку до Італії по-різному: молодь вважала «італійський маршрут»

²⁰ *Greene R.* Op. cit. – P. 9–20.

²¹ *Cooper Ch., Cooper T.* *Athenae Cantabrigienses* // The “Additional Notes and Corrections by Henry Bradshaw, Prof. John E. B. Mayor, John Gough Nichols and others, and from the University Grace Books, &c.” – 1913. – Part I. – vol. II, – P. 90.

²² *Storojenko N.* Op. cit. – P. 9.

²³ *Lewis C. S.* *English Literature in Sixteenth Century Excluding Drama* – Oxford : Clarendon Press, 1971. – P. 12.

²⁴ *Parr J.* *Robert Greene and His Classmates ...* – P. 540.

I. Історико-літературний процес

надзвичайно привабливим, а старше покоління вбачало в ньому чимало спокус і небезпек. М. Стороженко припускає, що «скоріш за все, батько Роберта Гріна не схвалив такий план майбутнього літератора», адже «на той час в англійському суспільстві вже розпочалася реакція проти італійської культури»²⁵. Окрім того, вчений наголошує, що «наприкінці XVI століття, більшість англійців, які за кордоном втішалися плодами вишуканого Епікурейського життя та переситилися його насолодами, поверталися до рідної країни розчарованими життям, сприймали все англійське як погане і вульгарне та абсолютно не знали, що їм із собою робити»²⁶.

Побоювання Робертового батька справдилися у повній мірі. Під час континентальної подорожі Грін із своїми друзями вів розгульне життя та віддавався утіхам, які «соромно було б афішувати»²⁷. Повернувшись до Лондона, майбутній письменник певний час перебував у стані невизначеності. Як зазначає сам Роберт Грін у творі «Покаяння»: «Після повернення до Англії я почав хизуватися шовками та взяв моду демонструвати невдоволення, до того ж ще мав такий роздратований вигляд, ніби жодне місце могло бути мені приємним і жодне заняття не могло змусити мене залишатися вдома»²⁸.

Однак, як зазначає М. Стороженко, «поганий настрій не міг довго панувати над життєрадісністю такої особистості, як Грін, для якого активність та зміна вражень були необхідними явищами»²⁹. Тож невдовзі після повернення додому Грін вирішив продовжити навчання та вступив до одного з коледжу Клер Холл у Кембриджі.

²⁵ *Storovenko N.* Op. cit. – P. 9.

²⁶ *Ibid.* – P. 11–12.

²⁷ *Greene R.* Op. cit. – P. 172.

²⁸ *Ibid.* – P. 172.

²⁹ *Storovenko N.* Op. cit. – P. 12.

Слід зазначити, що під час навчання в магістратурі, академічна успішність Гріна значно поліпшилася. Так, згідно з “*Grace Book Delta*”, серед 12 студентів свого класу, Роберт Грін посів 5 місце, а серед 129 здобувачів магістерського ступеню в Кембриджі – 29 місце в рейтингу успішності,³⁰ Період навчання письменника в магістратурі прикметний ще й тим, що саме тоді світ побачив перший його твір під назвою «Мамілля» (1583). Проте авторові не вдалося його опублікувати.

Закінчивши навчання (а за даними “*Athenae Cantabrigienses*”, він отримав ступінь магістра у 1583 році³¹), Роберт Грін оселився в Лондоні та вирішив присвятити себе літературі. Результатами його натхненної праці стали такі твори, як «Дзеркало скромності» (1584), перша частина «Морандо» (1583), «Арбасто; Анатомія успіху» (1584), «Планетомахія» (1585), «Анатомія лестоців закоханих» (1584) та інші. Втім, протягом 1583–1585 років Гріна цікавила не лише літературна діяльність. Як зауважує М. Стороженко, підпис під твором «Планетомахія» – «*R. Greene, Master of Arts and Student in Phisicke*»³² – свідчить про те, що автор в цей час здобував знання у сфері медицини.³³ Втім, «навіть така неймовірна активність, – на думку дослідника, – не могла повністю задовольнити енергійну натуру Гріна» і він активно долучився до дебошів та оргій у компанії своїх колег-літераторів.³⁴

Щоправда, у своєму «Покаянні» письменник запевняє, що невдовзі його життя докорінно змінилося. Під час одного зі своїх візитів у рідний Норвіч він відвідав

³⁰ Venn J. Op. cit. – P. 364–365.

³¹ Coope Ch., Cooper T. Op. cit. – P. 90.

³² Greene R. “Planetomachia”. URL: <http://www.oxford-shakespeare.com/Greene/Planetomachia.pdf>.

³³ Storojenko N. Op. cit. – P. 13.

³⁴ Storojenko N. Op. cit. – P. 13.

I. Історико-літературний процес

Церкву Святого Ендрю, де послухав проповідь місцевого священика, до якого відчув велику повагу. Богом натхнений оратор, закликав оточуючих до більш чистого життя та розповідав, яка доля чекає на нерозкаяних грішників. Слова священика справили настільки велике враження на Роберта Гріна, що він вирішив назавжди покінчити з розгульним життям та стати на шлях виправлення.³⁵

Через деякий час, як стверджує М. Стороженко, Роберт Грін закохався у дівчину на ім'я Дороті, яка була дочкою сквайра з Лінкольнширу, і одружився з нею наприкінці 1585 або на початку 1586 року. Дороті подарувала йому сина. М. Стороженко зазначає, що «новий стиль життя, подорож із дружиною до рідного графства, де вони, вірогідно, провели короткий період подружнього щастя, на деякий час відволікли Гріна від літературної праці».³⁶ У 1586 році митець опублікував лише другу частину «Морандо».

У наступному році Роберт Грін, залишивши родину в провінції, повернувся до Лондона. На той час його літературна слава досягла свого піку. Книжки Гріна швидко розпродавалися, а видавці змагалися за право першими опублікувати його нові твори. Цей період став найбільш успішним і продуктивним для літератора. Недарма Томас Неш – один із найближчих його друзів – із захопленням зазначав: «І вдень, і вночі він працював над Памфлетом, і через сім років також, тож радіти мав той видавець, якому пощастило заплатити йому за кожний плід його розуму».³⁷ Саме тоді світ побачили такі твори Роберта Гріна, як «Пандосто» (1588), «Ciceronis Amor» (1589), «Менафон» (1589), «Іспанський Маскарад» (1589) та багато інших.

³⁵ *Greene R.* "Repentance of R. Greene"... – P. 172.

³⁶ *Storojenko N.* Op. cit. – P. 16.

³⁷ *Nashe T.* Strange news, of intercepting certain Letters. – London, 1592.

Непересічний талант літератора став причиною підвищеної уваги до його творчості з боку знаті. Серед покровителів Роберта Гріна були такі впливові аристократи, як лорд Дербі, граф і графиня Камберленд, лорд і леді Фітцвотер та інші. Однак, за словами М. Стороженка: «Будь-хто інший на місці Гріна скористався би ситуацією та зробив блискучу кар'єру ... проте легковажний Грін був цілковито нездатним використовувати зв'язки у власних потребах».³⁸ Окрім того, повернувшись до Лондона, він знову почав вести розгульне життя, а отже витрачав чимало грошей на п'яні оргії. Як влучно зауважив з цього приводу Томас Неш: «Його єдина турбота – завжди мати у гаманці заклинання, аби наворожити келих гарного вина».³⁹

Серед друзів та поціновувачів таланта Роберта Гріна були такі відомі особистості, як Томас Неш, Джордж Піл, Крістофер Марло, Томас Лодж та інші. Проте, як наголошував М. Стороженко, «автор не мав змоги сконцентрувати свою прихильність на обмеженому колі “обраних”»⁴⁰, що згодом його і занапостило.

Талант Роберта Гріна був предметом не лише щирого захоплення, але й лютої ненависті та заздрощів з боку оточуючих. Так, одним із найзапекліших його ворогів був англійський автор Габріель Гарві, з якого він насміхався у памфлеті «Висміювання дворянина-вискочки» (1592). Як зазначав М. Стороженко: «Навіть після смерті Гріна, Гарві продовжував ненавидіти його та заплямував його пам'ять у будь-який спосіб, за що зазнав осуду навіть з боку сучасників, які порівнювали його жорстокість з жорстокістю Ахілла, що терзає тіло Гектора під стінами Трої».⁴¹ У творі “*Four Letters*” (1592)

³⁸ *Storojenko N.* Op. cit. – P. 22.

³⁹ *Nashe T.* *Nashe's Works.* – L. : Huth Library. – Vol. II. – P. 220–221.

⁴⁰ *Storojenko N.* Op. cit. – P. 28.

⁴¹ *Ibid.* – P. 30–31.

I. Історико-літературний процес

Габріель Гарві називає вже померлого митця королем жебраків та безчестям для сцени⁴², що, безсумнівно, було пов'язано зі способом життя Гріна та тематикою його конні-кетчерівських памфлетів.

Розгульне життя часто підштовхувало Роберта Гріна до спілкування з найнижчими прошарками суспільства. Такий специфічний досвід надихнув його на створення конні-кетчерівських памфлетів, які є цікавим зразком англійської шахрайської літератури.⁴³

Відомо також, що деякий час Роберт Грін жив з куртизанкою, брат якої був злодієм та загинув на шибениці. Вона народила від літератора сина на ім'я Фортунатус. Цей нащадок Гріна помер у 1593 році.

Саме численні дебоші та оргії, зрештою, і стали причиною ранньої загибелі Роберта Гріна. Він помер 3 вересня 1592 року після тривалої хвороби, покинутий своїми колишніми друзями. Незадовго до смерті Грін встиг примиритися зі своєю офіційною дружиною Дороті та написав свої останні памфлети «Покаяння» і «На гріш розуму».

Достеменно невідомо, як саме виглядав Роберт Грін, адже жодного його портрету не збереглося. Про зовнішність письменника можна судити лише зі спогадів його сучасників. Г. Четтл, приміром, описував Гріна як «чоловіка невизначеного віку, з доброзичливим обличчям і гарним тілом, який одягався як вчений-джентльмен, хоча волосся його було дещо задовгим».⁴⁴ Томас Неш зазначав, що у Гріна була «смільна руда борода».⁴⁵ А ненависник Габріель Гарві стверджував, що Грінова

⁴² Ibid. – P. 56.

⁴³ Дет. див.: *Василина К. М.* Англійський конні-кетчерівський памфлет в контексті шахрайської прози XVI ст.: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04. – Запоріжжя, 2001. – 245 с.

⁴⁴ *Storojenko N.* Op. cit. – P. 55.

⁴⁵ Ibid. – P. 30.

зовнішність зовсім не пасувала до його магістерської мантиї. Окрім того, він носив довге волосся, що було типовим лише для злодіїв та вбивць.⁴⁶

Один із останніх памфлетів Гріна «На гріш розуму» широковідомий серед шекспірознавців, адже містить у собі першу в історії алюзію на постать Вільяма Шекспіра. Славетний пасаж із цього твору – *«Не вірте їм, адже серед них з'явився ворон-вискочень, прикрашений нашим пір'ям, з серцем тигра під вбранням актора, який вважає себе здатним змайструвати білий вірш не гірше за кращого з вас, та як справжній «майстер на всі руки» уявляє себе єдиним потрясателем сцени (Shake-scene) в країні»*⁴⁷ – став об'єктом незгасаючого інтересу науковців. Причому, сприйняття цих слів досі залишається неоднозначним. Дослідники намагаються з'ясувати, яку саме іпостась – Шекспіра-драматурга чи Шекспіра-актора – критикує Роберт Грін. Більшість науковців вбачають у цьому пасажі звинувачення Великого Барда в літературному плагіаті. Георг Брандес, приміром, стверджував, що *«лише всупереч здоровому глузду в цьому місці можна побачити напад на Шекспіра як на актора; воно, без будь-яких сумнівів, заключає в собі звинувачення в літературному плагіаті....»*⁴⁸ Натомість, професор Пітер Александер дійшов висновку, що пасаж Гріна був адресований не Шекспіру-драматургу, а Шекспіру-актору. У праці «Шекспірівські Генріх VI і Ричард III», П. Александер, зокрема, зазначає: *«В усьому звинуваченні не міститься і натяку на плагіат. ... коли компанія купувала п'єсу, вона могла вносити до її змісту будь які зміни. Саме це і зробив з п'єсою Гріна Шекспір для своєї*

⁴⁶ Ibid. – P. 55–56.

⁴⁷ Greene R. Greene's Grotsworth of Witte The Repentance of Robert Greene // The Bodley Head Quartos. – 1923. – V. VI. – P. 45.

⁴⁸ Брандес Г. Шекспир. Жизнь и произведения. – М., 1997. – С. 11.

I. Історико-літературний процес

Компанії, і як би це не драгувало Роберта Гріна, Великий Бард діяв в рамках закону».⁴⁹

Дослідженням памфлету «На гріш розуму» в контексті взаємовідносин Грін – Шекспір займалися такі літературознавці, як С. Томас⁵⁰, В. Б. Остін⁵¹, Ч. Спероні⁵², П. Берек⁵³ та ін. Полеміка навколо цього твору не згасає і сьогодні. Більш того, суто літературознавчі дискусії стосовно смислових імплікацій грінового пасажу вийшли за межі наукового дискурсу, а міф про погані стосунки між двома драматургами – похідна від домінуючої версії – став навіть основою комедійного серіалу “*The Upstart Crow*” (2016). Роберт Грін у цьому сіткомі – типовий приклад антигероя. За сценарієм він є головним конкурентом і заздрісником Вільяма Шекспіра, а отже намагається будь що зіпсувати йому життя. «Серіальний» Роберт Грін пишається своїм походженням і свято вірить, що благородство можна успадкувати із титулом. Така репрезентація особистості, як бачимо, аж ніяк не відповідає достеменно відомим фактам із біографії цього ренесансного літератора, який мав багатий досвід богемного життя та приятелювання з представниками соціальних низів суспільства.

Підсумовуючи, маємо зазначити, що реконструкція життєвого шляху Роберта Гріна дає підстави вважати його типовим представником когорти так званих «єлизаветинських *men of letters*», яким були притаманні такі

⁴⁹ *Alexander P.* Shakespeare's Henry VI and Richard III. – Cambridge, 1929. – P. 44–45.

⁵⁰ *Thomas S.* The Meaning of Greene's Attack on Shakespeare // *Modern Language Notes*. – 1951. – Vol. 66. – № 7. – P. 483.

⁵¹ *Austin W. B.* A Supposed Contemporary Allusion to Shakespeare as a Plagiarist // *Shakespeare Quarterly*. – 1955. – Vol. 6. – № 4. – P. 373–380.

⁵² *Speroni Ch.* Did Greene have Shakespeare in mind? // *MLN*. – 1972. – Vol. 87. – № 1, The Italian Issue. – P. 139–141.

⁵³ *Berek P.* The “Upstart Crow,” Aesop's Crow, and Shakespeare as a Reviser // *Shakespeare Quarterly*. – 1984. – Vol. 35. – № 2. – P. 205–207.

риси, як ерудованість, майстерність у різних видах творчої діяльності й різних жанрах, активне долучення до різноманітних публічних дискусій та схильність до епатажу. Соціальна мобільність, яку С. Грінблат справедливо називає прикметною рисою ренесансного індивідуума⁵⁴, у випадку з Робертом Гріном також мала місце, але вектор її розвитку спрямовувався не на вершини суспільної піраміди, а навпаки – від “*university wits*” до соціальних низів, що й знайшло відображення у літературній спадщині митця.

⁵⁴ *Greenblatt S. Shakespearean Negotiations: The Circulation of Social Energy in Renaissance England // The New Historicism: Studies in Cultural Poetics. – Berkeley, Los Angeles : University of California Press, 1988. – P. 1–20.*